

یاسای وەزارەتی پەرۆدرده

بەناوی خۆی بەخشنده ومیهرەبان

بەناوی گەل

ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستانی عێراق

ژمارە یاریار: ١٦

بەرۆزی یاریار: ١٩٩٢/٩/٢٠ ز

٢٩/گەلاوێژ/٢٦٩٢ ی

یاریار

لەسەر بەرژەوه‌ندی گەلی کوردستان و بە پیتی برگە (١) لە ماددە (٥٦) ی یاسای ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستانی عێراق ژمارە (١) ی سالی ١٩٩٢ ئەنجومەن لە کۆبوونەوه‌ی رۆژی ١/٩/١٩٩٢ دا یاری دەرکردنی ئەم یاسایە دا:

یاسای وەزارەتی پەرۆدرده

ژمارە (٤) سالی ١٩٩٢

ماددە یەگم:

مەبەست لەم ووشانە ی خوارەوه مانگانی تەنیشتیانە:

١- وەزارەت: وەزارەتی پەرۆدرده

٢- وەزیر: وەزیری پەرۆدرده

٣- بریکاری وەزارەت: بریکاری وەزارەتی پەرۆدرده

٤- دیوان: دیوانی وەزارەتی پەرۆدرده

٥- هەریم: هەریمی کوردستانی عێراق

٦- گەمایەتی یەکان: ئاشووری یەکان و تورکمان و عەردب و ئەوانی تر.

ماددە ی دووم:

١- وەزیر سەرۆکی بالۆی وەزارەتەو بەر پرسیارە لە کارەکانیدا و سەرپەرشتی و چاودێری کردنی چالاکی یەکانی ددکا و هەر لەمیشەوه ئەو یاریار فەرمان و ریتنمایی یانە دەرده‌چن کە پەيوەندی یان بە ئەرکەکانی وەزارەت و دەزگاکانییەوه لەرووی یاسایی و بەرئۆبەردن و هونەری یەوه هەیه، لە چوار چێوه‌ی ئەم یاسایە و یاسا و پەیرەوو ریتنمایی یە رەچا و کراوەکانی تر دا. هەر و دکوو لە بەرده‌م ئەنجومەنی وەزیراندا بەرپرسە، بەو مانایە ی کە ئەندامیکی هاوبە شیتی.

٢- وەزارەت بریکاریکی دەبی کە ئەو ئەرکانە بەجی دینی کە وەزیر پی یانی دەسپێری.

ماددهی سنی یه م:

نه رکی وه زاره ت:

- ۱- توانا خسته بهری نهوجه وانان له پهره پیدانی که سایه تی یان دا له گشت رووه کانی جه سته بی و روشنبیری و گیانی یه وه.
- ۲- ره خساندنی هله ی زانستی و هرگرتن بۆ گه وره کان و به شداری کردن له راهیتانیاندا به شتیه یه ک که بیتته هوی فراوانکردنی روشنبیری یان و راده ی به ره میان به رز بکاته وه و ژبانی گشتی یان له سهر ری و شوتینی پهروه رده ی فرمانکاری و پهروه رده ی درتخایه ن چاکتر بکا.

ماددهی چوارم:

وه زاره ت بۆ به جت گه یاندنی نه رکه که ی، نه م کارانه ده کا:

- ۱- دانانی نه و سیاسه ته پهروه رده بی یه یانه ی په یه ونندی یان له مه یدانه کانی یه وه هه به به مه رجیتک که له سروشتی کۆمه لگای کوردستان له پتویستی یه کانی و خواسته کانی پتیشکه وتنی یه وه و هرگیراین و ده شبی تایه تمه نندیتی نه ته وایه تیی که مایه تی یه کانیان تیدا له به رچاو بگیری، هه ر و ه کو ده بی و ه هاش له سهر بنچینه ی هله ی چۆن یه کی دارتیزراین که بینه مایه ی کیفایه تی سیسته می فیرکاری.
- ۲- مسۆگه ر کردنی توانای ناده میزادی و مادی خواسته کانی هونه ری و رتک و پتیکیی پتویست بۆ جت به جت کردنی نه خشه کانی پهروه رده و هه لسه نگانانین.
- ۳- کردنی زمانی کوردی به زمانی خوتندن له گشت پله کانیاندا.
- ۴- کردنی زمانی که مایه تی یه کان به زمانی فیرکردن له پله ی سهره تاییدا بۆ کورو کالانیان له و ناوچانه دا که تیا یاندا نیشه جین. به مه رجت فیرکردنی زمانی کوردی تیا یاندا نیلزای بی.

ماددهی پینجه م:

وه زاره ت بۆ به دیهیتانی مه به سته کانی نه م کارانه ده کا:

- ۱- مسۆگه ر کردنی ناماده کردنی مامۆستایانی سهره تایی ناماده بی و سهر په رشت کارانی پهروه رده و به رپر سیارانی به رتوه بردنی خوتندن و سهر په رشتی کردنی و سهر له نوی راهیتانیان له کاتی خزمه تیا نندا و توانا خسته به ریان بۆ گه شه سندن پیسه بی و زانستی و پشتگیری کردنی پایه و پله یان.
- ۲- پتیکه تانی دام و ده زگای ئیداری و هونه ری پتویست بۆ نه خشه دانان بۆ خوتندن و به رتوه بردنی و سهر په رشتی کردنی پهروه رده بی له وه زاره ت و پارتیزگانی هه رتندا.
- ۳- ناماده کردنی به رنامه ی خوتندن سهره تایی و ناماده بی و پیسه بی و فیرکردنی ته مه نداران و ری و شوتینی و کتیبی خوتندن و شیوازه کانی هه لسه نگانان و تاقی کردنه وه، بۆ به دی هیتانی سیاسه تی پهروه رده بی و نه و نه خشانه ی لئ ی ده وه شتیه وه بۆ گه شه پیدانی هه موو نه وانه پشت به ستان به توژینه وه ی زانستی و

لیکۆلینهوه.

۴- بایه خدان به پهروه دهی نایینی و رهووشتی و ئاسان کردنی ههل و مه رجی به چی هیتانی فه ریزه کان و چه سپاندنی شتوه کانی رهفتاری دارتیرا و له سه ر بناغهی لی بوردن و هاریکاری و راستگویی و دلسوژی له قسه و له کرداردا، له گه ل ره چاوه کردنی تایه تمه ندیتی که مایه تی به نایینی یه کان له هه رتمدا.

۵- بایه خدان به پهروه دهی وهرزشی و هونه ری له گشت پله کانی خویندندا.

۶- مسوگه رکردنی دامه زانندن و به رتوه بردنی قوتابخانه ی حکومه تی به هه موو پله و جوژه کانی یه وده.

۷- سه ره به شتی کردنی قوتابخانه نه هلی یه کان و رتنمایی کردنیان بو پهروه ده کردنی نه وهی نوئی به پیتی سیاسه تی پهروه دهیی و ئامانجه کانی.

۸- کردنه وهی قوتابخانه ی تایه تی بو نه هیتستنی نه خویندنه واری .

۹- دامه زانندی مه لبه ندو په میانگا بو فیتیرکردنی ته مه نداران و راهیتانیان به پیتی شتواژه کانی پهروه دهی و هزیفی.

۱۰- بایه خدان به ته ندروستیی قوتابخانه یی و خوژاکدان به قوتابی یان و هه ولدان بو نه وهی بتوانن سوود له رتنمایی پهروه دهیی و پیشه یی وله و خزمه تگوزاری یه کو مه لایه تی یانه و هریگرن که بو گه شه کردن و خو شگوزهرانی یان له یاران و سوودیش له وده ختی ده ست به تالییان ببینن .

۱۱- بایه خدان به خانووه ره ی قوتابخانه کان و به شداری کردن له دانانی نمونه ی باش و مسوگه رکردنیان به دانانی نه خشه ی پتویست بو دروستکردنیان.

۱۲- بایه خدان به توژینه وهی پهروه دهیی و سازدانی تا قیکردنه وه و سوود ببینن له نه نجامه کانیان به رتیگای په ره پیدانی نیزامی خویندن و زیادکردنی توانای.

۱۳- بایه خدان به کتیبخانه ی قوتابخانه کان و گه شه پیدانیان.

۱۴- پته وکردنی په یوه ندیی رو شه نبیری له گه ل ریک خراوه نیتو ده و له تی یه په یوه نداره کان به کاروباری پهروه ده وه، به تاییه تی ریک خراوی نه ته وه یه که گرتوه کانی تایبه ت به پهروه ده و زانستی و رو شه نبیری «یونیسکو»، بو په ره پیدانی راده ی رو شنبیری و زانستی و پهروه ده یی له هه رتمدا به ئامانجه ی پهروه ده کردنی نه وه نوئی یه کانی به گیانی برابیه تی و خو شه ویستی له ناوگه لاندئا.

ماده ی شه شه م:

۱- فیتیرکردنی گشتی ی نه وجه و انان له م دوو پله سه ره کی یه دا خوئی ده نویتنی:

ا- پله ی فیتیرکردنی سه ره تاییی.

ب- پله ی فیتیرکردنی ئاماده یی.

۲- پله ی فیتیرکردنی ئاماده یی دابه ش ده کرتته سه ر دوو ئاست:

ا- ئاستی خویندنی ناوه ندی.

ب- ئاستی خویندنی ئاماده یی.

۳- باخچه ی مندالان پیتش پله ی فیتیرکردنی سه ره تاییی دی وری خو شکهره بوئی.

ماددهی جهوتم:

ماوهی خویندنی سه‌ده‌تایی شه‌ش ساله. ماوهی خویندنی ئاماده‌ییش شه‌ش ساله. سی‌ی بۆ خویندنی ناوه‌ندی، سی‌ی یه‌که‌ی تریش بۆ خویندنی ئاماده‌یی یه‌که له‌دوای یه‌که. هه‌روه‌کوو وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ی بۆی هه‌یه قوتابخانه‌ی سه‌ده‌تایی که ماوه‌ی که‌متر بی‌ی بۆ ئه‌وانه بکاته‌وه که له‌ته‌مه‌نی خویندنی سه‌ده‌تاییدان ولێ ی دواکه‌وتوون «ته‌مه‌ن ۱۰-۱۵» ده‌شگونجی یه‌که قوتابخانه‌ی ته‌نها به‌شیک له‌پله‌یه‌کی خویندن بگرتته‌وه.

ماددهی هه‌شتم:

۱- خویندنی سه‌ده‌تایی گشتی ویه‌که جوژ ده‌بی بۆ هه‌مووان وتوانا وه‌به‌ر منداڵان ده‌خا تا هۆیه سه‌ده‌کیه‌کانی زانست و بنچینه‌کانی روژنبیری فیڕ بین.

۲- خویندنی ئاماده‌یی ری بۆ نه‌وجه‌وانان خوژ ده‌کا که به‌هه‌رو ئاره‌زووی خویان ده‌سنیشان بکه‌ن و په‌رده‌یان پی‌ی بده‌ن وله روژنبیریدا قوول بینه‌وه و پله به‌پله پسپۆریه‌تی له‌بواره‌کانی زانست وه‌ریگرن و راهینان له‌ سه‌ر جی به‌ جی کردنیان بکه‌ن تا به‌کرده‌وه له‌ ژباندا یه‌کاریان به‌یتن و درێژه به‌ خویندنی بالا بده‌ن، له‌گه‌ل بایه‌خ دانیکی تایبه‌تیدا به‌بالا ده‌سته‌کان.

ماددهی نۆیه‌م:

وه‌زاره‌ت پۆل و قوتابخانه‌ی بۆ که‌م-ئه‌ندامان (المعوقین) ئه‌کاته‌وه به‌شیه‌یه‌که که به‌گوێری شیوازی زانستی نوی چاودیری بکرتن.

ماددهی ده‌یه‌م:

۱- فیترکردن له‌پله‌کانی خویندنی سه‌ده‌تایی و ئاماده‌یی به‌جوژده‌ییا و زه‌کانیا نه‌وه له‌قوتابخانه‌ی رسمیه‌ی یه‌کاندا به‌ خویراین، هه‌ر وه‌کوو له‌په‌یمانگاو ئه‌و مه‌ل به‌نده‌ی رسمیه‌یانه‌ش دا که له‌ مادده‌ی دوانه‌دی ئه‌م یاسایه‌دا هاتوون.

۲- فیترکردن له‌پله‌ی خویندنی سه‌ده‌تاییدا ئه‌یله‌زامی یه‌.

ماددهی یانزده‌یه‌م:

۱- وه‌زاره‌ت له‌ ریگه‌ی به‌ریوه‌به‌رتی ناوخۆیی یه‌وه «الادارة المحلیة» باخچه‌ی ساوایان بۆ ئه‌وانه ته‌مه‌نیان که‌متره له‌ شه‌ش ساله‌ی ده‌کاته‌وه و به‌ریوه‌ی ده‌با.

۲- کاروباری وه‌رگرتن و خویندن له‌ باخچه‌ی ساوایاندا ریک ده‌خا.

۳- به‌پێ پێروه‌یکی تایبه‌ت سه‌ریه‌رشتی باخچه‌ی ساوایانی ئه‌هلی ده‌کا.

ماددهی دوانه‌یه‌م:

وه‌زاره‌ت په‌یمانگاو مه‌ل به‌نده‌ی راهینان و خولی په‌روه‌رده‌یی پێگه‌یاندن و بازرگانی و کشتوکالی و پێشه‌سازی و هونه‌ری تر به‌گوێری داخواریه‌ی داخواریه‌ی گه‌شه‌سەندن ده‌کاته‌وه.

ماددهی سیانزده‌یه‌م:

ماوه‌ی سالی خویندنی هه‌ردوو پله‌ی فیترکردن له‌ ۳۲ هه‌فته‌ی جگه‌ له‌ پشوده‌کان که‌متر نی‌یه. هه‌روه‌کوو سه‌عاته‌کانی خویندنی له‌ هه‌فته‌دا له «۳۰» سه‌عات که‌متر نی‌یه.

- ۱- ده‌زگاکانی مه‌ل‌به‌ندی وه‌زاره‌ت.
- ۲- به‌ریوه‌رایه‌تییه‌ گشتییه‌کانی په‌روه‌رده له‌ پارێزگاکانی هه‌رمی کوردستانی عێراق دا.

مادده‌ی بیست و یه‌گه‌م:

ده‌زگاکانی مه‌ل‌به‌ندی وه‌زاره‌ت بریتین له‌:

- ۱- نویسنگه‌ی وه‌زیر.
- ۲- نویسنگه‌ی بریکاری وه‌زیر.
- ۳- نویسنگه‌ی په‌یوه‌ندی یه‌کانی رۆشنبیری.
- ۴- به‌ریوه‌رایه‌تی گشتی ی فێرکردن.
- ۵- به‌ریوه‌رایه‌تی گشتی ی هه‌لسه‌نگاندن وئه‌زموونه‌کان.
- ۶- به‌ریوه‌رایه‌تی گشتی ی پرۆگرام و نه‌خشه‌ په‌روه‌رده‌یییه‌کان.

مادده‌ی بیست و دووه‌م:

- ۱- به‌په‌یره‌ویک هه‌یکه‌لی ئیباریی مه‌ل‌به‌ندی وه‌زاره‌ت ده‌زگاکانی دیاری ده‌کری.
- ۲- وه‌زیر یا ئه‌وه‌ی که‌ رایده‌سپێری بۆ هه‌یه‌ لیژنه‌ی کاتیی بۆ جێ به‌جێ کردنی هه‌ندی ئه‌رکی دیاری کراویک به‌یتنی.

مادده‌ی بیست و سێ یه‌م:

وه‌زیر بۆ هه‌یه‌ به‌شیک له‌ ده‌سه‌لاته‌کانی خۆی به‌بریکاری وه‌زاره‌ت یا سه‌رۆکی فه‌رمانگه‌ سه‌ره‌کییه‌کانی وه‌زاره‌ت بسپێری.

مادده‌ی بیست و چواره‌م:

ئهم یاسایه له‌ رۆژی بریاردانی و ده‌رچوونییه‌وه له‌ ئه‌نجوومه‌نی نیشتمانیی کوردستانی عێراق وه‌ کاری پێ ده‌کری.

مادده‌ی بیست و پینجه‌م:

ئهم یاسایه له‌ رۆژنامه‌ی ره‌سمیدا بلاو ده‌کرتیه‌وه له‌ سه‌ر وه‌زیری پسپۆرو وه‌زاره‌ته‌ په‌یوه‌ند داره‌گانه‌ حوکه‌مکانی جێ به‌جێ بکه‌ن.

جوهر نامق سالم

سه‌رۆکی ئه‌نجوومه‌نی نیشتمانیی کوردستانی عێراق.

هۆیه‌ پێوسته‌کان:

بۆ بلاو کردنه‌وه‌ی زانیاری و زانست تا نه‌وه‌ی نوێ ی ووریاو رۆشه‌نبیر له‌ هه‌رمی کوردستانی عێراقدا بخولقێ و پێداویستی یه‌ پێوسته‌کانی ئهم ئامانجه‌ وه‌دی بیت ئاستی لیها‌تووبی ئه‌نجامدانی کارکه‌رانی که‌رتی په‌روه‌رده‌ به‌رز بکرتیه‌وه‌ و پشت به‌ تیۆری زانستی ی سه‌مه‌ته‌ راست و ره‌وانه‌کانی په‌روه‌رده‌یی به‌سه‌رتی و شیاو‌زی نه‌خشه‌ کێشانی په‌روه‌رده‌یی بۆ دیاری کردنی ئامانجه‌کان دیاری بکری و کامه‌ پێشتره‌ دیار بکری و په‌ره‌ به‌کرده‌وه‌ی په‌روه‌رده‌یی جو‌ری و چۆنیتی بدری. ئهم یاسایه‌ ده‌رکرا.